

Viktigheten av tilgang til serviceanlegg på like vilkår

v/ Kemal Zulovic, rådgiver, SJT

Innhold

1. Viktigheten av tilgang til serviceanlegg
2. Verdikjeden for transport med jernbane
3. Jernbanens andel av transportarbeidet
4. Hvorfor er det behov for mer konkurranse?
5. Konkurransen mellom jernbaneaktørene i Norge: Status quo
6. Etableringsbarrierer
7. Formålet med reglene: Bidra til effektiv ressursbruk
8. Oppsummering: Hvorfor regulering av tilgang

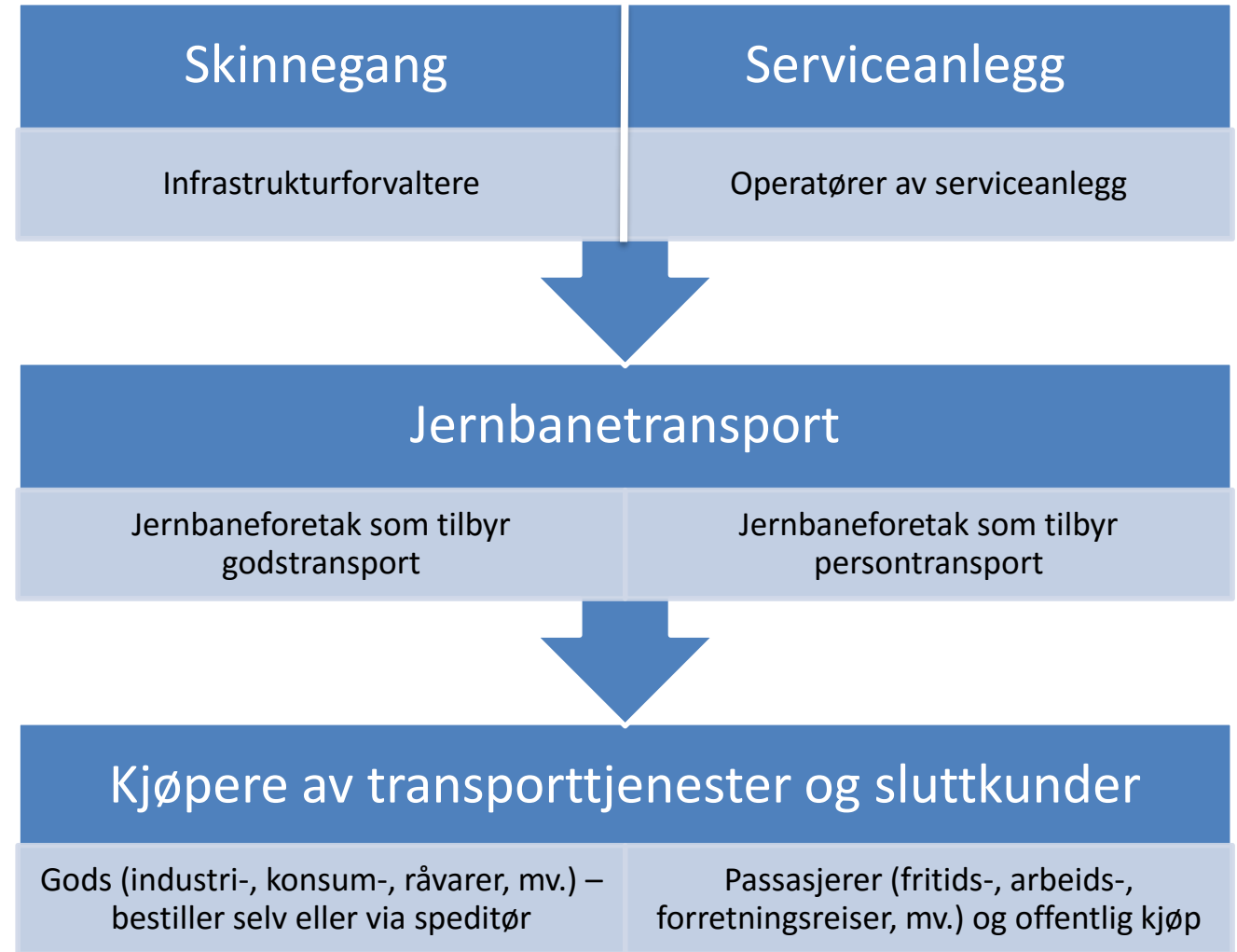
Viktig med tilgang til serviceanlegg

- EU-kommisjonen: Jernbanens andel av det totale transportarbeidet i Europa er under press og har stagnert
- Direktiv 2012/34/EU, fortaleten punkt 3 : «*The efficiency of the railway system should be improved in order to integrate it into a competitive market, whilst taking account of special features of the railways*»
- ⇒ Mer konkurranse mellom aktørene innenfor transport med jernbane
- **Tilgang til serviceanlegg på like vilkår er en nødvendighet for at det skal være velfungerende konkurranse i jernbanemarkedet**
- Pga. måten jernbanen historisk har vært organisert, er det behov for sektorspesifikk regulering på området

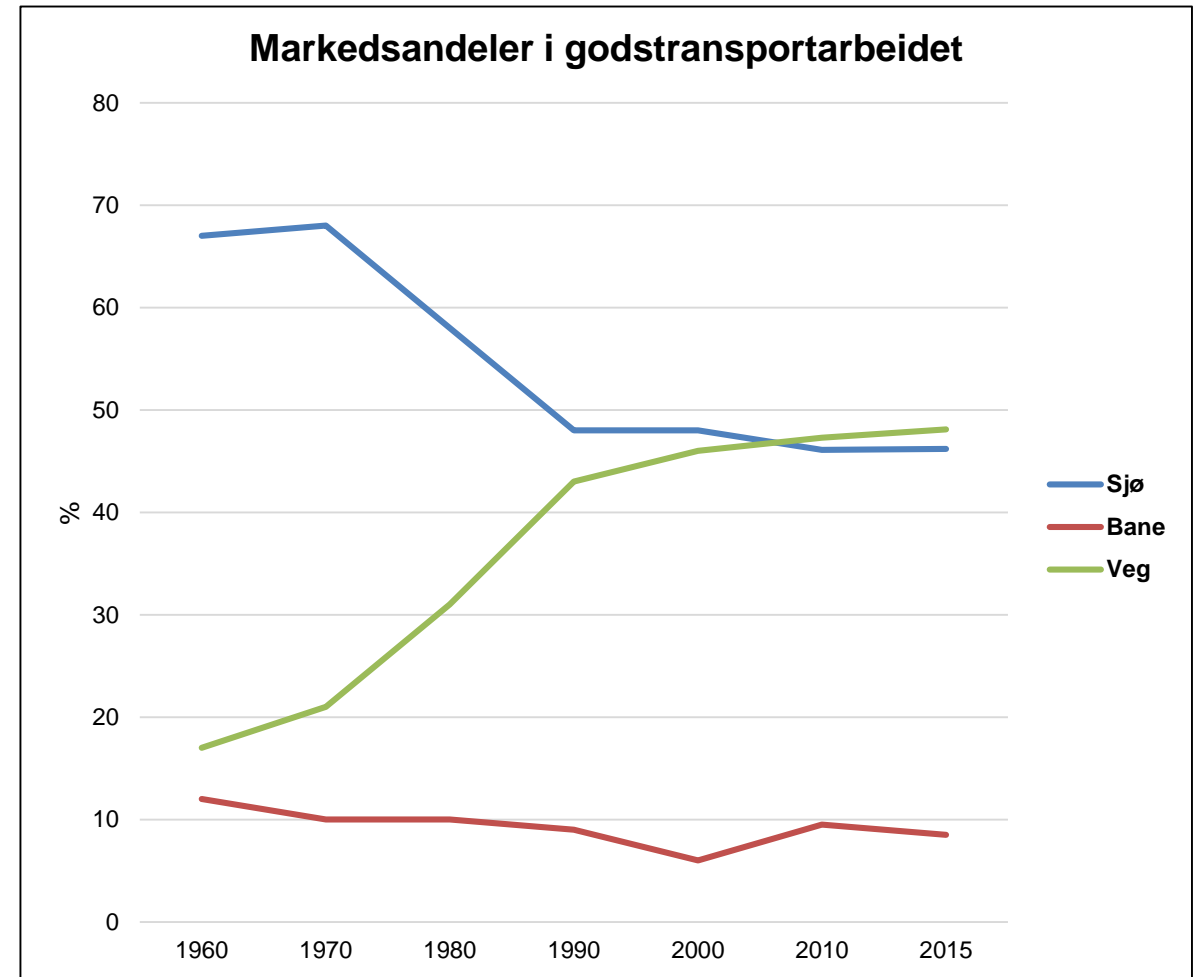
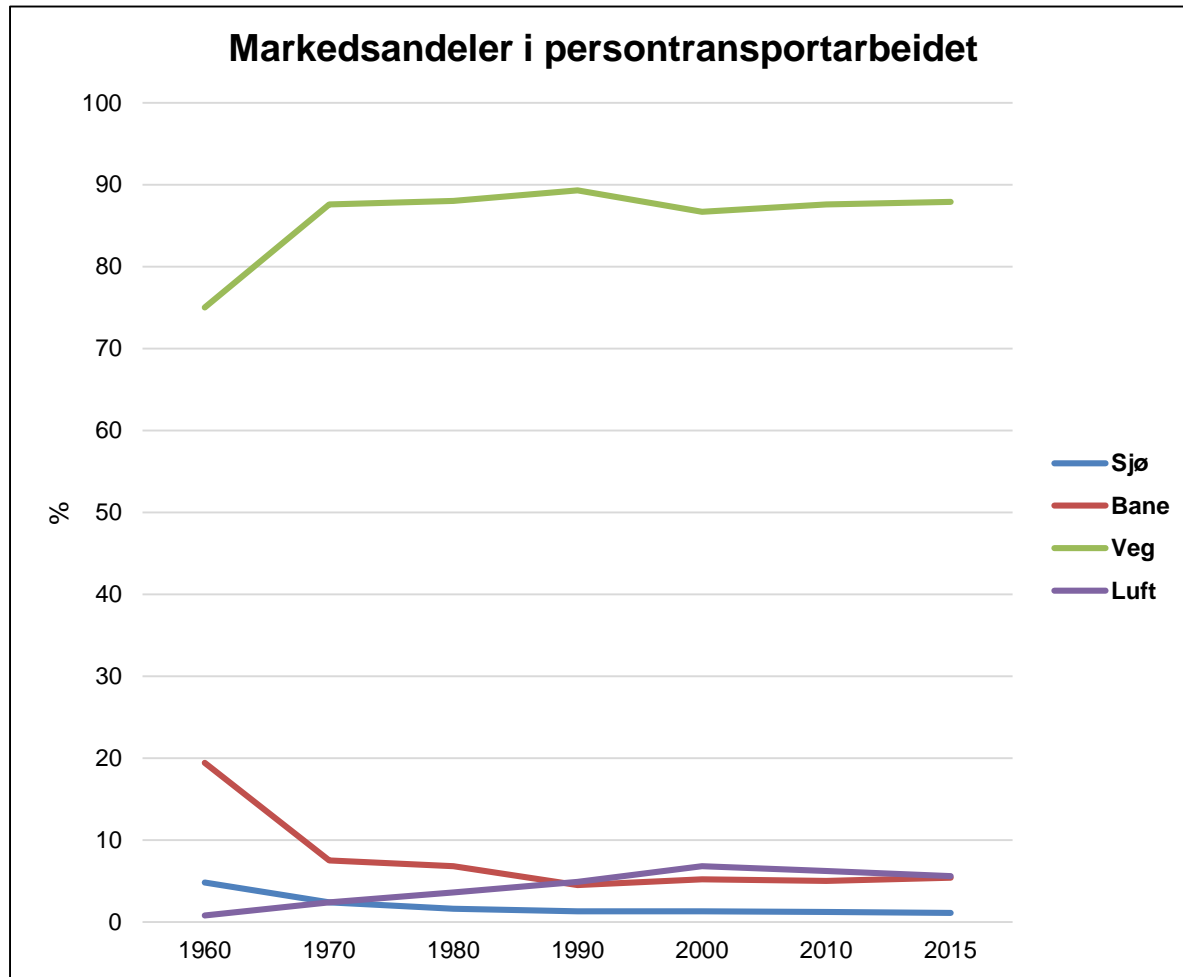

Verdikjeden for transport med jernbane

- Eierskap og forvaltning av skinnegangen er pga. investeringskostnadene ansett å være et naturlig monopol
- Serviceanlegg har potensial for både monopol og konkurranse (ikke gitt at anlegg ikke kan dupliseres)
- Jernbanetransport er ansett som egnet for konkurranse
  - Forutsetter at jernbaneforetak ikke kontrollerer tilgangen til skinnegang og serviceanlegg

Jernbanens andel av transportarbeidet i Norge

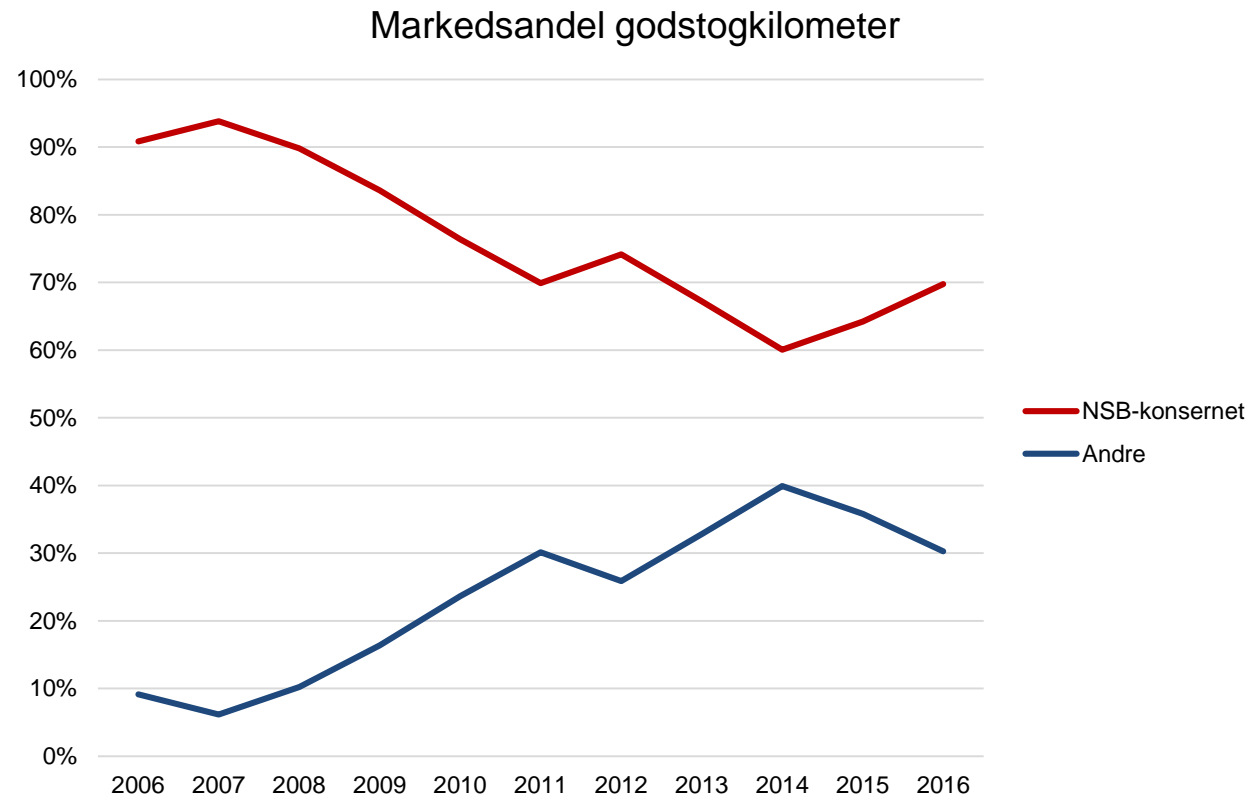

Kilde: TØI rapport 1544/2016

Hvorfor er det behov for mer konkurranse på jernbanen?

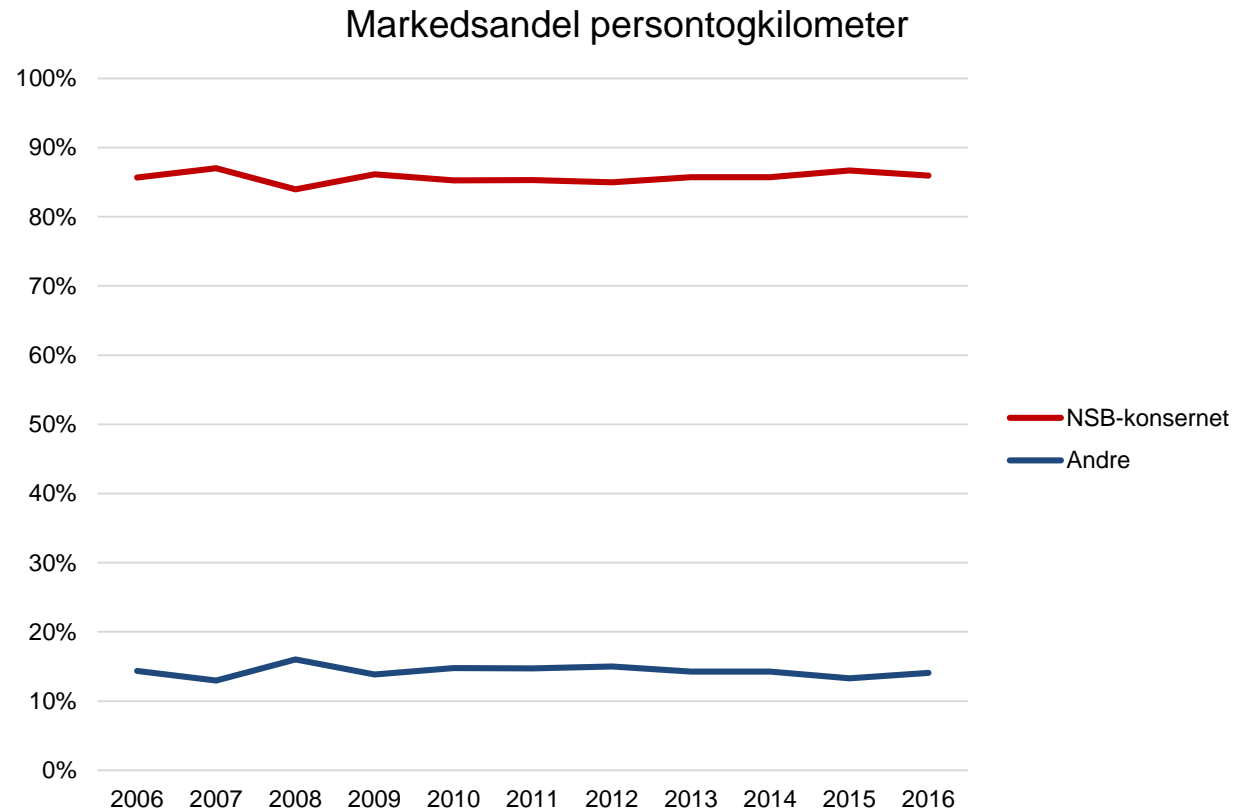
- Historisk har jernbanen vært organisert som vertikalt integrerte statsmonopoler som har driftet både infrastruktur, serviceanlegg og tog
- Økonomisk teori: En monopolist vil både produsere mindre og sette en høyere pris enn i et perfekt konkurransemarked
- Konkurranse er normalt et godt virkemiddel for å sikre effektiv ressursbruk
- Gir utslag i lavere priser, kvalitet tilpasset brukerne og økt innovasjon
- Potensial for *ineffektiv ressursbruk dersom aktørene ikke konkurrerer på like vilkår*
  - Noen aktører kan ha fortrinn som stammer fra at de har kontroll over nøkkelressurser gjennom eierskap eller avtaler
  - Forskjellig grad av tilgang til serviceanlegg kan være et slikt fortrinn
  - Vinner markedet, ikke nødvendigvis fordi de er mer effektive enn konkurrentene

Konkurransen i Norge: Godstransport

- Liberalisert i 2007 i hele EU/EØS
- En stor aktør og flere mindre
- Kombitransport står for mesteparten av trafikken
- Høy markedsandel for en aktør kan bety at det er begrenset konkurranse
- Få aktører i direkte konkurranse
- De mindre aktørene opererer ofte i nisjer av markedet:
  - Malmtransport
  - Tømmertransport
  - Vognlast

Konkurransen i Norge: Persontransport

- Legalt monopol
- Få aktører
- Regulert form for konkurranse

Høye etableringsbarrierer – utfordringer for konkurranse

- Tilgang til infrastrukturkapasitet
  - Viktig med rutetider som er tilpasset kundenes behov
- **Tilgang til serviceanlegg**
  - **Må være koordinert med rutetidene**
  - **Må være nok kapasitet**
  - **Må kunne driftes effektivt (riktig prisnivå)**
- Tilgang til materiell
  - Stor investeringskostnad som må være tilpasset infrastrukturen
- Stordriftsfordeler i produksjon av transport
  - Lavt volum ⇒ høy pris
  - Stort volum ⇒ lav pris
  - Sprengt kapasitet ⇒ høy pris
- Offentlige reguleringer
  - Kravene fra myndighetene kan være kostbare å oppfylle

Tiltak i Norge for å senke etableringsbarrierene

- Driftsansvaret for terminalene ble flyttet til Bane NOR i 2015
  - Tidligere var disse både eid og driftet av NSB-konsernet
- Eierskapet til stasjonene overført til Bane NOR i 2017 for å legge til rette for fremtidig konkurranse
  - Eierskapet var tidligere delt mellom NSB og Jernbaneverket
- Eierskapet til NSBs verksteder overført til Bane NOR i 2017
- Vedlikeholdsselskapet Mantena AS utskilt fra NSB som eget selskap

Reglene skal bidra til effektiv ressursbruk

- Reglene om tilgang til serviceanlegg er ment å legge til rette for konkurranse ⇒ bidra til effektiv ressursbruk
- Viktige bestemmelser i regelverket:
  - Det *skal gis tilgang* til serviceanlegg på like vilkår
    - Unntak dersom det eksisterer levedyktige alternativer
  - Tilgangsbestemmelsene *skal være transparente* og offentlig tilgjengelige
    - Viktig for at nye aktører skal få nødvendig informasjon
  - *Pristak*: Ikke høyere enn kostnaden ved å yte tjenesten pluss tillegg av rimelig fortjeneste

Oppsummering: Hvorfor regulering av tilgang

- Problemet med monopoler:
  - Det produseres for lite og prisene er satt for høyt sammenlignet med det som er optimalt for samfunnet
- Det er behov for mer konkurranse mellom tilbydere av jernbanetransport
  - For å sikre effektiv ressursbruk
- For å kunne ha konkurranse mellom flere tilbydere, er det nødvendig at aktørene blant annet har tilgang til serviceanlegg *på like vilkår*

Takk for meg 😊

© Randy Glasbergen
glasbergen.com

“Experts say that power napping can actually increase productivity. I want you to nap longer and harder than our competitors!”